

Krönika

Vad ska vi göra åt de pladderande "européer" som drar löje över landet? undrar Anders Björnsson. Och har ett förslag.

Från Bryssel med sidenskjorta

Hanterar människor – det är mitt jobb.”

”De flesta förändringar händer bara.”

”Betendevetare. Det är litet grand som långvården för 20 år sen. Jag brukar kalla mig själv för managementaktuten. Folk kommer ofta för sent till mig. Dom ligger och blöder.” (Mobiltelefonen ringar.)

”Hallå. Ja, hej. Nej, jag står och håller en föreläsning för några studenter.” (Vänder sig till auditoriet.)

”Ni tror förstås att jag beställde det här samtalet. Fel av mig.” (Paus. Pärmen med transparenterna kalvar.)

”Jag måste bara få visa det här.” (Fumljar.)

”En gång skrev jag en bok om EG, tillsammans med en bask, på spanska, och det var ju ganska roligt, för vi stöd ju båda utanför då.” (Ingen skrattar. Några fnissar.)

”När man som jag har bott i Schweiz och talar flytande tyska...”

Mannen var ett skämt. Bar sidenskjorta med broderade manschettmonogram. Skröt med sina språkkunskaper, behärskade inte modersmålet. Talade om allting som resurser. ”vi förs inte ta deras tid i anspråk”, sa han och var den ende som drog över (eftersom han var den ende som inte förberett sig). Mitt inne i en

karriär (chefat i ABB och Iberia), mobil, solbränd, egotrippad (”min syster är litet egendomlig för hon är den enda i familjen som är gift med en svensk”). Med andra ord: en modern entreprenör.

Vi satt på ett podium i en halvfull hörsal. Studenterna hade valt Europa-programmet. De skulle ut i världen och kom för att

lyssna på andra som hade varit det. En statsvetare, en historiker (jag), en kulturgeograf och så den där etnologen, eller vad det var han kallade sig, berättade om sina yrkeserfarenheter.

Jag satt och antecknade för att få en förevändning att titta ner i blocket. Hade detta varit möjligt någon annanstans än i Sverige? Jag älskar detta land och vill inte att man ska driva med folk.

Dessa entreprenörer älskar att tala illa om Sverige. Vi är för litet européer. Vi har så konstiga spritregler. Vi vet ingenting om vår historia. ”Har du läst Herman Lindkvist?” kan de fråga. ”Har du läst Jacques Le Goffs bok om Ludvig den helige?” brukar jag fråga. Då tycker de att jag är snobbig och övermodig men det är inget mot vad jag tycker om dem. De vet inte hur man klär sig när man träffar studenter. De har inte vetat att stänga av mobiltelefonen. De kan inte konversera. De kan väldigt litet.

Ett av de stora problemen med förhållandet mellan Sverige och Europa är att vi har en så icke-europeisk elit. Som flyter ovanpå, som saknar bildning, som läser Metro och Dagens Industri, som går på teater bara när frun tjuar eller när det är *Fantomen på operan*. Som tror att de talar flytande tyska.

Paris- och Brysselplanderna, som vill ha förmånerna men inte ansvaret – den anklagelse de riktar mot dem där nere, underklassen.

Det statliga läroverket var ett slutet system för elitutbildning. Det behövde demokratiseras, istället avskaffade man det.

Bli en del av Europa handlar inte bara om rörlighet över gränserna och valutaunion. Det gäller också att ansluta sig till en kulturtradition. Bildningstvängat var en del av nationalstatsprojektet. Inte heller EU-projektet klarar sig utan det.

19 november 1998

ANDERS BJÖRNSSON

TRASNITT UR ILLUSTRERAD TIONING 44/1857

Önda indier och ängeliska engelskor. Sepoy-upproret utlöstes av rykten att bengaliska regementen fått ammunition insmord med ko-respektive svinfett.

Revolternas Indien

200 år av gentlemannastyre fick indiska politiker att ta axelmakternas parti. Ändå fick demokratin fäste, skriver Wilhelm Engström.

Hur kunde en liten skara hävtyrslystna från en avlägsen europeisk ö bemäktiga sig den indiska kontinenten och med den som grundbult bygga det största imperiet sedan romartiden? Det är ämnet för Lawrence James' faktaspäckade berättelse *Raj*.

Historia

Lawrence James
Raj – the making and unmaking of British India
Little Brown, 1998

Efter fransmännens nederlag i sjuarbkriget sändes mängder av britter ut vidväldet i Indien. Livet där var långt ifrån någon sinekur. Walter Scotts karaktäristisk av Indien som ”den skotska kornbod dit vi enkla adelsmän sänder våra yngsta söner som vi skickar våra svarta nö söderut” passar bättre än James Mills' ofta citerade ”ett stärkande friluftsliv för Storbritanniens högre klasser”.

Såväl officerarna som Ostindiska kompaniets tjänstemän var till övervägande del yngre söner till skotsk och irländsk lägård. Manskapet utgjordes huvudsakligen av irländare. James poängterar att trots Sepos och Ghurkas goda rykte som krigare, bestod elittrupperna i praktiskt taget varje drabning på indisk jord av irländare.

Bryta med barbarer

Gentlemannastyre var målet vid skiftet mellan 1700- och 1800-tal. Tanken formulerades av Richard Wellesley, irländsk pär och äldre bror till Arthur som sedermera blev hertig av Wellington. Det var de upplysta principer som Wellesley anammat vid Eton som skulle realiseras. Indien skulle styras ”från palatset, inte räknekammaren”.

Flera av Wellesleys medarbetare var framsynta och dugliga. Sir Mountstuart Elphinstone menade till exempel redan 1819 att de infödda måste bli förmögna att styra sig själva. Det låg i Storbritanniens intresse att ”tidigt skiljas från ett civiliserat folk hellre än att tvingas bryta med barbarer”.

År 1857 utbröt Sepoyupproret. Brahmanerna var oroliga över den europeiska civilisationens utbredning (engelsmännen hade gått in för att få ett slut på änkebränningarna). Detroniserade moguler sökte med ljus och lykta efter en möjlighet att återta makten. Upproret utlöstes av ryktet, att de bengaliska regementena försattes med gevärspatroner smorda med ko- eller svinfett, det ena för hinduer, det andra för muslimer en styggelse.

Dödade alla européer

I garnisonsstaden Meerut dödade infödda soldater alla européer som kom i deras väg. Upprorsmakarna bemäktigade sig Delhi och inom kort också övriga garnisonsstäder. I september återerövrades Delhi men först 1859 lyckades general Hugh Rose slutgiltigt kväsa revolten.

Även om återerövringen skedde under hårdhända former, blev den viktigaste konsekvensen av upproret att Ostindiska kompaniets makt i Indien slutgiltigt bröts. 1858 blev Indien en koloni under brittiska kronan. Lord Canning, Indiens förste vicekung, inledde moderniseringen av Indiens infrastruktur.

Under de följande decennierna lades stor vikt vid Indiens inre konsolidering. Loyaliteten mellan den brittiska kronan och de indiska furstarna befästes när Indien upphöjdes till kejsardöme av premiärminister Disraeli. I början av 1900-talet svepte en våg av hinduistisk nationalism med åtföljande anarkistiska konplotter och bombdåd över landet.

Begränsat självstyre

1909 kom en lagändring som gav infödda indier ett reellt inflytande i de lagstiftande församlingarna. Första världskriget avbröt tillfälligt författningsdiskussionerna, men förslaget till begränsat självstyre som lades fram efter Versaillesfreden bildade inte nationalisterna. Under stridsropet *Quit India* urartade demonstrationer till blodiga upplopp 1919. Morden på fem engelsmän i Amritsar ledde till att trupper under befäl av general Reginald Dyer öppnade eld mot en folksamling. Detta beseglade sannolikt det brittiska Indiens öde. 1920- och 1930-talen präglades av tilltagande oro.

Förvisso var strävan mot självständighet stark, om än starkast bland den indiska kongressens politiker. Men det hat som kom att

förgifta kontinenten än mer var av religiös art. Sedan 1938 kämpade den muslimska minoriteten under sin karismatiske ledare M A Jinnah öppet för en egen stat, Pakistan, och hamnade på kollisionkurs med de hinduiska ledarna Gandhi och Nehru.

Spellet komplicerades ytterligare av att de indiska politikerna vid andra världskrigets utbrott tog avstånd från de allierades krigsansträngningar. En av kongresspartiets tidiga ledare, S Ch Bose, reste till Nazityskland och Japan och uppträdde en indisk ”frihetsregering” under axelmakternas beskydd. Trots politikernas motstånd eroderade sig en miljon indier som frivilliga på allierad sida. Industrin bidrog till rustningen och furstarna ställde stora penningssummor till de allierades förfogande.

Det var de upplysta principer som Wellesley anammat vid Eton som skulle realiseras.

Vid fredsslutet förklarade premiärminister Attlee sig villig att skyndsamt ge Indien självständighet. Det föll på den siste vicekungen Lord Mountbatten att slutföra gränsdragningen mellan de dominier – Indien och Pakistan – som skulle ersätta det brittiska Indien. Detta blev startskottet för häftiga sammandrabbningar mellan hinduer och muslimer. En strävan från båda sidor att åstadkomma etnisk rensning katalyserade stora flyktingströmmar. Inte sällan drabbade de båda sidornas flyktingar samman med de tillhyggen de kunde finna. Miljoner miste livet.

50 år senare kan det vara av intresse att göra en balansräkning över de två sekler som britterna styrde Indien. Att historien har både storslagna och tragiska dimensioner hör till elementa. Men Lawrence James är en alltför god historiker för att hemfalla åt politiskt korrekta gottköpeffekter. Den infrastruktur som byggdes upp och som omfattar ett av världens bästa järnvägsnät och ett med internationella mått mått avancerat skolor- och universitetssväsen var britternas verk. Och britternas viktigaste insats var att förmedla ett demokratiskt sinne. Även om både Indien och Pakistan haft sina diktatoriska perioder, har demokratin återställts.

WILHELM ENGSTRÖM